

Леся ОНИШКО

ЖИТТЯ ПОСВЯЧЕНЕ БОРОТЬБИ: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ГАЛИНИ ДИДИК

У даній статті представлено становлення й формування суспільно-політичних поглядів Галини Дидик – членкині ОУН, обласного референта підпільного УЧХ, зв'язкової головнокомандувача УПА, її активну участь й роль в українському національно-визвольному русі середини ХХ століття.

Ключові слова: Організація українських націоналістів (ОУН), Українська повстанська армія (УПА), підпільний Український червоний хрест (УЧХ), підпілля, зв'язкова, “хати”.

Українську незалежну державу виборювали патріоти століттями, вона щедро скроплена кров'ю наших прабатьків. На жаль, громадськість недостатньо поінформована про внесок та досягнення окремих українців у реалізацію цієї великої мети.

Галина Дидик, ставши активним учасником руху ОУН і УПА, власне життя поклала на вівтар служіння Батьківщині. Вона пережила польську, радянську, німецьку окупації, зуміла вижити в лабетах кадебістського слідства, не зламалася у радянських тюрмах та концентраційних таборах.

Діяльністю Г. Дидик радянські спецслужби зацікавилися у середині 1940-х років. Її ім'я стало відоме в ході чекістсько-військових операцій, організованих з метою ліквідації Романа Шухевича. У “Доповідній записці про результати слідства у справі стосовно Галини Дидик” заступника міністра держбезпеки УРСР генерал-майора Дроздова зазначено, що в результаті проведених агентурно-оперативних заходів з розшуку і ліквідації членів проводу ОУН на українських землях, ще в 1947 р. були отримані дані про те, що особистою зв'язковою Романа Шухевича була Галина Дидик (“Анна”). На підставі цих свідчень Управління 2-Н МДБ УРСР у грудні 1947 р. завело справу-формуляр № 2675 “українські націоналісти” на Г. Дидик¹. Протоколи допитів Галини Дидик, які зберігаються у Галузевому Державному архіві Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ – *Л.О.*), частково опубліковано у збірці документів з колишніх таємних архівів².

Після проголошення Україною державної незалежності у журналі “Дзвін” опубліковано інтерв'ю Галини Дидик, записане Ганною Садовською на магнітофон

¹ Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940–1950 рр.). – К.: ПП “Сергійчик М. І.”, 2007. – Т. 2. – С. 489–508.

² Роман Шухевич у документах... – С. 451–454; Життя і боротьба Генерала “Тараса Чупринки” // Літопис УПА. Нова серія. – Торонто, 2007. – Т. 10. – С. 499–520.

у помешканні Ярослави Заневчик на вул. Дубовій у Львові влітку 1976 або 1977 року. Надії Мудрій вдалося розшифрувати аудіострічку в середині 1992 р.³

Діяльність Г. Дидик згодом досліджували сучасні історики: Дмитро Веденєєв і Юрій Шаповал у праці “Роман Шухевич: таємниця загибелі”⁴; Дмитро Веденєєв та Григорій Биструхін – “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”⁵; Юрій Киричук⁶, Леся Онишко⁷, Шимон Редліх⁸, учасник національно-визвольного руху на західноукраїнських землях Любомир Полюга⁹ та інші. У 2007 р. світ побачила книга – “Зв’язкова Генерала Галина Дидик: На жаль, і я жива...” (Спомини Галини Дидик – зв’язкової Романа Шухевича (ген. Тарас Чупринка), провідниці підпільного Українського Червоного Хреста та збірка праць про неї та на її пошану), видана у Гадячі. Упорядник і автор переднього слова – Олександр Панченко¹⁰. У книзі вміщено раніше опубліковані матеріали та спогади, що висвітлюють діяльність Галини Дидик.

Доповнюють образ Г. Дидик спогади людей, які добре її знали і сьогодні бережуть світлу пам’ять про неї. Про це свідчить встановлення пам’ятника Г. Дидик, освяченого 24 серпня 2007 у с. Шибалин Бережанського району Тернопільської області, де вона народилася.

Галина зростала в українській національно свідомій сім’ї Томи й Анни Дидиків. Важливий вплив на формування світогляду дівчинки мала родина: батько Дидик Тома Васильович, родом із с. Шумени, помер у 1912 р. (про це свідчить напис на хресті, встановлений наймолодшою дочкою на могилі батька), мати – Анна Василівна походила з с. Козова Бережанського повіту (сучасна Тернопільська область), померла в 1946 р. Батьки виховували сімох дітей: Стефанія (1893 р. н.), Іван (1896 р. н.), Катерина (1900 р. н.), Євгенія (1903 р. н.), Ольга (1907 р. н.), Марія (1908 р. н.) і наймолодша Галина (1912 р. н.)¹¹.

Голова родини був дуже прогресивною та свідомою людиною. Він увійшов в історію як довірена особа кандидата у послы до Австрійського парламенту в Тернопільському повіті Тимотея Старуха. До його хати у с. Шибалин приїжджали люди з Бережан, Тернополя, Львова, щоб обговорити деталі передвиборної боротьби та перспективи реалізації українського питання. Ці розмови з раннього дитинства закарбувалися у пам’яті дівчинки¹².

³ Зв’язкова Генерала Чупринки. // Дзвін. – 1992. – Ч. 9–10.

⁴ Веденєєв Д. Роман Шухевич: таємниця загибелі / Д. Веденєєв, Ю. Шаповал // Дзеркало тижня. – 2002. – Ч. 6. – 16–22 лютого.

⁵ Веденєєв Д. “Повстанська розвідка діє точно і відважно...” Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті роки / Д. Веденєєв, Г. Биструхін – К., 2006. – 568 с.

⁶ Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Львів: “Добра справа”, 2003. – 464 с.

⁷ Онишко Л. Галина Дидик – учасниця визвольних змагань / Л. Онишко // Визвольний шлях. – 2005. – Кн. 8. – С. 66–74.

⁸ Редліх Ш. Разом і нарізно в Бережанах / Ш. Редліх. – К.: Дух і літера, 2007. – 289 с.

⁹ Полюга Л. Шляхами спогадів 1944–1956 / Л. Полюга. – Львів; К.: Літературна агенція “Піраміда”, 2003. – 171 с.

¹⁰ Галина Дидик: “...На жаль, і я жива...” / [упор. О. Панченко]. – Гадяч: “Гадяч”, 2007. – 262 с.

¹¹ Анкета арештованої // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 1. – Арк. 4–5.

¹² Інтерв’ю з Галиною Дидик – зв’язковою Р. Шухевича. Машинопис // Приватний архів Лесі Онишко у м. Києві. – Арк. 9.

Перші дитячі роки Галини промайнули у с. Шибалин, однак своє свідоме дитинство і юність дівчина провела у Бережанах. Головною причиною переїзду родини Дидиків стали бойові дії під час Першої світової війни, в результаті яких село Шибалин було практично зруйноване¹³. Восени 1915 р. Дидики разом з іншими мешканцями Шибалина були евакуйовані військовою владою углиб прифронтової зони, до містечка Бережани.

Життя Галини Дидик оповите таємницями. І це зрозуміло: в умовах підпільної національно-визвольної боротьби конспірація була необхідною умовою виживання. Однією з таких таємниць є точна дата народження Галини Дидик. Церковні книги та метричні записи, які сьогодні зберігаються у Бережанському архіві, не містять жодних записів про родину Дидиків.

Точну дату народження Г. Дидик намагалися встановити радянські каральні органи під час слідства у 1950–1951 роках. У протоколах допитів архівно-слідчої справи вказано дві цифри 17 та 19 квітня 1912 р.¹⁴. У першому випуску біографічного довідника “Українська жінка у визвольній боротьбі 1940–1950 рр.” вказана інша дата народження Г. Дидик – 18 березня 1912 р.¹⁵. У збірнику, виданому Союзом Українок Америки, у статті Лесі Бондарук “Пам’яті Галини Дидик” дату народження Галини окреслено 16 квітня 1912 року¹⁶. У протоколах допиту Ольги, Марії та Івана Дидиків вказано 1910 як рік народження Галини¹⁷. У “Постанові по звинуваченню Дидик Галини Томівни” Бережанського РО НКВД від 9 березня 1940 р. зазначено: “Дидик Галина Тематіївна, 1911 року народження, уродженка с. Шибалин Бережанського повіту...”¹⁸.

У “Постанові про уточнення дати народження Дидик Г. Т.”, зокрема, зауважено: “Прийнятими мірами рік народження арештованої Дидик офіційними документами підтвердити не вдалося, тому постановити: арештовану Дидик Галину Томівну вважати 1912 р. н.”¹⁹.

Отже, радянським слідчим не вдалося віднайти жодних офіційних документів, які б засвідчували рік народження Галини Дидик, а дата 17 і 19 квітня 1912 р. запроTOCOLьована лише на підставі свідчень самої Галини.

Слідчий МДБ Мороз намагався з’ясувати ці розбіжності. На усі його питання Галина згідно з протоколом допиту від 16 серпня 1951 р. відповіла: “Моє прізвище – Дидик Галина Томівна. Ще раніше в отриманих офіційних документах моє по-батькові було вказане невірно: Тематьєвна, Томповна, Тимофіївна. Моє справжнє по-батькові: Томівна. Я народилася 19 квітня 1912 року. В 1931 році по закінченню навчання в Бережанській учительській семінарії у виданому атестаті зазначено неправильну дату народження і моє по-батькові: Тематьєвна. Цьому я не надала

¹³ Васьків М. Село Шибалин / М. Васьків // Бережанська земля. – Нью-Йорк, 1970. – С. 776.

¹⁴ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 12.02.1951 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 4. – Арк. 79; Протокол допиту Дидик Г. Т. від 16.08.1951 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 5. – Арк. 223.

¹⁵ Українська жінка у визвольній боротьбі 1940–1950 рр. – Львів, 2004. – Вип. 1. – С. 42.

¹⁶ Бондарук Л. Пам’яті Галини Дидик / Л. Бондарук // Галина Дидик: “...На жаль, і я жива...” / [упор. О. Панченко]. – Галяч: “Галяч”, 2007. – С. 46.

¹⁷ ДАТО. – Ф. Р-3429. – Оп. 3. – Спр. 1759. – Арк. 17, 101, 170.

¹⁸ Архів Управління СБУ в Тернопільській області. – Ф. 75841 (Справа Дидик Галини Тимофіївни). – Спр. П-28365. – Арк. 6.

¹⁹ ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 5. – Арк. 286.

належної уваги і при моєму арешті в 1939 році Бережанським РО НКВД я, згідно свого атестату, на слідстві показала, що я є Дидик Галина Тематьєвна, 1911 р. н. А, фактично, я родилася в 1912 році, а не в 1911 р. Мої сестри мою дату народження вказали неправильно, так, як, в дійсності, вони точно не знають, або, можливо, не пам'ятають. В Шибалинській сільській раді немає документів про рік мого народження. Моя метрика і церковна книга згоріли ще в 1916 році під час проходження лінії фронту в районі нашого села. В 1940 році в міліції Бережанського району я отримала паспорт, в якому мої біографічні дані були вказані правильно, однак, в 1942 році, коли я втікала з м. Львова вул. П'ярів 5а, він пропав²⁰.

Після завершення Першої світової війни багатодітна родина Дидиків оселилася на постійно у містечку Бережани. Анна Дидик зуміла отримати хорошу роботу. Вона працювала управителькою в Бережанській бурсі²¹. На думку племінниці Галини пані Євгенії Кизими, цьому посприяли родинні зв'язки Дидиків з греко-католицьким духовенством²². Однак будь-яких документальних свідчень на підтвердження цієї тези немає. Найвірогідніше Анні допомогли представники бережанської української громади, колишні соратники її чоловіка: посол до Австрійського сейму Тимотей Старух, який у 1918–1919 рр. був комісаром Бережан і проживав у місті разом зі своєю родиною, або Андрій Чайковський, відомий адвокат та суспільно-громадський діяч²³.

З протоколів допитів Галини Дидик відомо, що протягом 1920–1923 рр. вона навчалася у Бережанській гімназії²⁴. Разом зі старшими сестрами товаришувала з Олею та Ярославом Старухами, з якими ходили до гімназії²⁵. Про це згадує і Стефанія Кожан – найстарша з сестер Г. Дидик. Вона, зокрема, зазначала, що Галина закінчила у Бережанах початкову школу, а також три класи гімназії²⁶.

Галина була членом української скаутської організації “Пласт”. У Бережанах місцем пластових зустрічей була гімназійна бурса. Микола Кальба згадував, що усі збірки пластунів відбувалися на подвір'ї бурси, а сходи́ни – у літній кухні родини Кальбів, збиралися пластуни на сходи́ни гуртків переважно по суботах та неділях²⁷.

Пластуни вивчали історію України, географію краю, готували гутірки про героїчні постаті та події минулого, вчилися бути витривалими, організованими, долати труднощі та досягати поставленої мети. “Був у нас тоді “Пласт”, який нас дуже добре виховував”²⁸, – через багато років наголосить Галина Дидик.

Після навчання у гімназії Галина Дидик вступила до учительської семінарії. У Бережанах учительська семінарія з 4-річним курсом навчання була єдиним закладом освіти, тут готували педагогів початкової школи. Галина навчалася з 1923 по 1927 рр.

²⁰ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 16.08.1951 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 5. – Арк. 223–225.

²¹ Інтерв'ю з Галиною Дидик... – Арк. 9.

²² Інтерв'ю Лесі Онишко з п. Євгенією Кизимою // Приватний архів Лесі Онишко у м. Києві.

²³ Бемко В. Бережани – Бережанщина / В. Бемко // Бережанська земля. – Нью-Йорк, 1970. – С. 107.

²⁴ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 12.02.1951 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 4. – Арк. 70.

²⁵ Галина Дидик: “... На жаль, і я жива...” / [упор. О. Панченко]. – Гадяч: “Гадяч”, 2007. – С. 79.

²⁶ Протокол допиту Кожан С. Т. від 18.01.1950 р. // ДАЛО. – Спр. П-32657. – Арк. 73.

²⁷ Кальба М. На екрані мого життя / М. Кальба // Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга. – Бережани; Тернопіль: Джура, 2007. – С. 187.

²⁸ Інтерв'ю з Галиною Дидик... – Арк. 10.

Про це свідчили Марія Дидик і Стефанія Кожан²⁹. Сама ж Галина стверджувала під час чергового допиту, що учительську семінарію вона закінчила у 1931 році. Оскільки не змогла отримати посади вчителя початкових класів, виїхала до с. Верховиля (сьогодні на території Польщі – *Л. О.*), де виховувала протягом року дітей місцевого священика Пага³⁰. У книзі єврейського історика Шимона Редліха вміщено світлини з випускного класу Бережанської жіночої учительської семінарії за 1930 рік. У верхньому другому ряду праворуч стоїть Галина Дидик поруч зі своєю товаришкою – єврейкою Белою Фельд. Зі слів Бели, Галина закінчила семінарію у 1930 р.³¹.

Навчання в учительській семінарії у Бережанах Галина поєднувала з активною громадською працею в товаристві “Просвіта”. У 1934 р. вона вступила до жіночої організації “Союз українок”, яка провадила просвітницьку роботу в селах Східної Галичини. У 1930-х роках союзнянки практикували організацію курсів господарського вишколу. Членкині “Союзу українок” ознайомлювали широку громадськість з ідеями кооперації, ведення дитячих садків, вивчення хатнього та городнього господарства, основ гігієни тощо³².

У 1935 р. Галина закінчила курси кулінарів та працювала в місцевих дитячих садочках, а 1937 р. влаштувалася на роботу у Шибалинську сільськогосподарську школу. Згодом перейшла у систему кооперативів і працювала інструктором у Підгайцях, Зборові, Бережанах та інших містах Тернопільщини³³.

Перше знайомство Галини з “радянщиною” відбулося у вересні 1939 р., коли війська Червоної армії увійшли до Бережан. Дидик зголосилася до місцевого військового управління з пропозицією про відновлення роботи школи. Однак їй відмовили³⁴. Тоді ж вона виступила з ініціативою організувати кооперацію у містечку Козова (Козівський район Тернопільської області) під керівництвом місцевих українців. Активність молодшої жінки не залишилася поза увагою відповідних органів. 23 грудня 1939 р. її було заарештовано Бережанським РО НКВС. Формальним приводом арешту стала скарга місцевого підприємця, який виступав проти створення кооперативного союзу.

Згідно з матеріалами архівно-слідчої справи “По звинуваченню Дидик Галини Тимофіївни”, розпочатої 28 грудня 1939 р. старшим оперуповноваженим НКВД Кулебою, Галину підозрювали у членстві в ОУН і звинувачували в організації таємних зборів націоналістів у м. Козова восени 1939 р.³⁵

Об’єктивне вивчення слідчих матеріалів справи Дидик Г. Т. дає підстави вважати її арешт невмотивованим. Галині, як інспектору “Союзу кооперативів”, перейменованого восени 1939 р. на “Райспоживспілку”, довірили відновити діяльність кооперації у містечку. З цією метою у листопаді 1939 р. вона ініціювала проведення

²⁹ Протокол допиту Дидик М. Т. від 25.09.1949 р. // ДАТО. – Ф. 6. – Спр. 75841-ФП. – Арк. 102; Протокол допиту Кожан С. Т. від 18.01.1950 р. // ДАЛО. – Спр. П-32657. – Арк. 73.

³⁰ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 12.02.1951 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 4. – Арк. 70.

³¹ Редліх Ш. Разом і нарізно в Бережанах / Ш. Редліх. – К.: Дух і літера, 2007. – 232 с.

³² Енциклопедія Українознавства. – Львів, 2000. – С. 2986.

³³ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 12.02.1951 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 4. – Арк. 71.

³⁴ Інтерв’ю з Галиною Дидик... – Арк. 10.

³⁵ Архів Управління СБУ в Тернопільській обл. – Ф. 75841. – Спр. П-28365. – Арк. 1.

зборів, на яких розглядали питання обрання членів правління кооперації, яку Дидик пропонувала назвати “Будучність”³⁶.

За твердженнями свідків, які проходили у згаданій слідчій справі: Тулен Іди Залелівни, Майблюма Самуїла Самсоновича, Мітельмана Віктора (Вихмор) Йосиповича, Райхенберга Вільгельма Райбовича, Дидик провела вибори до правління кооперації, керуючись статутом “Союзу кооперативів” часів “буржуазної” Польщі. Свідки наголошували, що на зборах були присутні переважно українські націоналісти: Цапко Михайло, Колодій Василь, Федорчак Микита, Дулеба Іван, Мітельман Вихмар, Либлінч Салівей, Михайлиця Михайло, Крет Семен та інші, які й обрали членів правління кооперації в м. Козова³⁷. Свідок Майблюм С. С., наприклад, стверджував, що Цапко М. Я. був керівником “Просвіти” за часів “буржуазної Польщі”, яка організовувала святкування річниць боротьби С. Петлюри з радянською владою, і брав у заходах активну участь³⁸.

Свідчення Алейнова (Олейнова) Петра Єрмолайовича, 1899 р. н. – голови “Райспоживспілки” допомогли Галині вийти з в’язниці. В ході слідства він заявив, що Г. Дидик отримала завдання організувати кооперацію в Козовій, тому й організувала вибори до правління з місцевих кадрів. Проте їй не дали ніяких вказівок щодо процедури проведення виборів, оскільки статут спілки ще не був затверджений³⁹.

Навесні 1940 р. їй оголосили вирок і відвели у підвал, де начебто мали намір розстріляти. Жінка відмовилася зав’язувати очі перед стратою. Незабаром погасло світло, психологічна напруга сягнула апогею, Галині здалося, що вже пролунав постріл. Однак згодом байдужий голос повідомив, що виникли проблеми з електрикою, а повторно в’язнів розстрілювати не можна. Наступного дня Галині заявили, що ніякого імітованого розстрілу не було і їй усе примарилося, адже у радянській тюрмі такого не може бути. Проте коли Галина вийшла на волю, дружина польського офіцера Ольга Вайс підтвердила, що з нею також таке практикували⁴⁰.

28 травня 1940 р. справу Дидик Г. Т. було закрито, і жінка вийшла на волю після підписання розписки про нерозголошення обставин утримання в тюрмі та режиму слідства⁴¹.

Перед звільненням Галині було запропоновано співпрацювати з репресивними органами влади, проте жінка категорично відмовилась. Вона розуміла, що їй не дадуть спокійно жити, проте не могла доносити на інших людей. Незабаром Г. Дидик отримала роботу зоотехніка у колгоспі села Куряни (Тернопільська область). Довго працювати там не змогла: писати звіти, які не відповідали дійсності, не хотіла. Галину знову забрали в Бережанське управління НКВС, погрожували, однак жінка не змінила своїх поглядів, за що й була звільнена з роботи.

³⁶ Архів Управління СБУ в Тернопільській обл. – Ф. 75841. – Спр. П-28365. – Арк. 22.

³⁷ Протокол допиту Райхенберга В. Р. від 26.04.1940 р. // Архів Управління СБУ в Тернопільській обл. – Ф. 75841. – Спр. П-28365. – Арк. 19.

³⁸ Протокол допиту Майблюма С. С. від 28.04.1940 р. // Архів Управління СБУ в Тернопільській обл. – Ф. 75841. – Спр. П-28365. – Арк. 14.

³⁹ Протокол допиту Алейнова П. Є. від 15.05.1940 р. // Архів Управління СБУ в Тернопільській обл. – Ф. 75841. – Спр. П-28365. – Арк. 24–25.

⁴⁰ Галина Дидик: “...На жаль, і я жива...”/[упор. О. Панченко]. – Гадяч: “Гадяч”, 2007. – С. 80–81.

⁴¹ Підписка // Архів Управління СБУ в Тернопільській обл. – Ф. 75841-ФП. – Спр. П-28365. – Арк. 32.

У цій ситуації Г. Дидик допоміг радянський офіцер. Якось він запросив Галину на прогулянку й порекомендував негайно тікати з Бережан, бо її мають намір заарештувати⁴².

Переїхавши до Львова, Галина змогла досить легко прописатися на квартирі єврейської родини, яка проживала на вул. П'ярів, 5⁴³, що поблизу медичного інституту, і отримала роботу секретаря в обласній дитячій бібліотеці. Одночасно записалася на курси медсестер⁴⁴.

З початком радянсько-німецької війни Г. Дидик активно включилася у підпільну роботу. Восени 1941 р. їй запропонували організувати у своєму помешканні так звану “хату” – таємне місце постою та зустрічей для Миколи Лебеда (“Рубан”). У той час він займав пост урядового провідника ОУН/ОУНСД (ОУН самостійників-державників) та був головним організатором антинацистського руху опору⁴⁵.

На квартирі Г. Дидик часто бували в організаційних справах провідні члени ОУН Дмитро Мирон (“Орлик”), Ярослав Старух (“Синій”, “Стяг”), Григорій Голяш (“Бей”), Дмитро Маївський (“Тарас”), Василь Кук (“Леміш”), Микола Арсенич (“Михайло”). Незабаром Галину Дидик рекомендовано до складу групи довірених зв’язкових головнокомандувача Української повстанської армії (далі – УПА) Романа Шухевича (“Тарас Чупринка”).

Після арешту Я. Старуха відділом гестапо Галині небезпечно було залишатися у Львові. Вона поспіхом покинула свою “хату” та переїхала у село Заложці на Тернопільщині. Через Василя Булавського, який мешкав у селі, Дидик налагодила контакти з Тернопільським обласним проводом ОУН, їй запропонували очолити підпільний Український червоний хрест (далі – УЧХ) Тернопільської області.

Підпільний УЧХ виконував кілька функцій. Це була одна з інфраструктур УПА, яка відповідала за надання медичної допомоги бійцям УПА, а також мирним жителям, які потерпіли внаслідок боїв або підступних дій більшовицьких каральних органів. (Йдеться про сплановані вибухи епідемії, зараження місцевих колодязів і т. д.⁴⁶).

Повстанці не мали постійного заплілля. Усі шпиталі облаштовували в умовах надзвичайної конспірації, як правило, в лісах або у віддалених селах. Обласному референту доводилося долати сотні кілометрів, контролюючи роботу підопічних. До обов’язків Галини входило також щомісячне звітування. На засіданнях обласних референтів УЧХ, які проводила крайовий провідник Катерина Зарицька, кожен доповідав про ситуацію в терені, про труднощі, з якими стикається, а також про те, на що потрібно звернути особливу увагу⁴⁷. Така практика давала змогу швидко й оперативно реагувати на зміни в краї.

⁴² Галина Дидик: “... На жаль, і я жива...” / [упор. О. Панченко]. – Гадяч: “Гадяч”, 2007. – С. 80–81.

⁴³ *Онишко Л.* Галина Дидик – учасниця визвольних змагань / Л. Онишко // *Визвольний шлях.* – Кн. 8. – Річник 58. – 2005. – С. 70.

⁴⁴ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 18.07.1950 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 3. – Арк. 110.

⁴⁵ *Содоль П.* Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 93.

⁴⁶ УПА у світлі документів з боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу (1942–1950). – Видання ЗЧ ОУН, 1957. – С. 87.

⁴⁷ *Онишко Л.* “Нам сонце всміхалося крізь ржаві грати...” Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі / Л. Онишко. – Торонто; Львів: Вид-во “Літопис УПА”,

Після завершення Другої світової війни керівництво національно-визвольного руху розробило план реорганізації підпільної армії. Вище керівництво УЧХ було переведене на інші ділянки роботи, а Галина з березня 1945 року стала довіреною особою Р. Шухевича. Вона мала конкретні обов'язки: налагоджувати зв'язок з членами проводу ОУН на українських землях, дбати про закупівлю продуктів та інших необхідних речей, проводити розвідку в терені тощо⁴⁸. Як зв'язкова головнокомандувача УПА вона також піклувалася про його безпеку, виконуючи функції охоронця. Однак, мабуть, найважливішим було завдання з облаштування надійних місць постою для головнокомандувача.

Протягом п'яти років Галині Дидик вдалося організувати цілий ряд підпільних "хат". Правда, не всі вони стали місцем постою для командира УПА, а переважно використовувалися як місця зустрічей та обміну інформацією. Першу "хату" разом з К. Зарицькою Галина організувала у с. Заболотівка Чортківського р-ну Тернопільської області в хаті селянки Рузи на околиці с. Улашківці⁴⁹. У липні 1945 р. головнокомандувач УПА переїхав до чергової криївки, облаштованої Г. Дидик у с. Раї Бережанського р-ну Тернопільської обл. Вона згадувала, що підпільники перебували на горищі невеликої хати над потічком, де жила жінка зі старенькою бабусею та маленьким хлопчиком. Після арешту одного з охоронців Шухевича⁵⁰, хату терміново довелося покинути в кінці серпня 1945 р.

На початку лютого 1946 р. Галині було доручено легалізуватися у Львові. Незабаром вона знайшла відповідне помешкання на вул. Сулимирського 4, на Знесенні, у квартирі літніх пенсіонерів. На початку весни до помешкання переїхав Шухевич і проживав там разом з Галиною до травня 1946 р. Щоб створити відповідне прикриття для командира, Галина – "Анна" працювала надомницею в одній із швейних майстерень – брала роботу додому: шила білизну для військовослужбовців⁵¹. Цю квартиру підпільникам довелося поспіхом залишити влітку 1946-го. Один із знайомих "Анни" – Булавський Василь був затриманий слідчими органами МДБ як підозрюваний у зв'язках із підпіллям і, зокрема, з Г. Дидик. Його випустили з-під варті після того, як він підписав угоду про співпрацю. "Анна" випадково зустріла В. Булавського, який і попередив її про небезпеку. "Раз іду я по вул. Кохановського (тепер вул. К. Левицького) і бачу, що йде Базьо (В. Булавський – Л. О.), розмовляє з якоюсь жінкою. Побачив мене, а я бачу, що він зблід, став як стіна, а був він дуже худий, хоч до того він був досить грубенький... Моментально він попрощався з тією жінкою і каже: "Мене так фантастично тортували (катували – Л. О.), що я все сказав, що знаю, де ви живете, знаю ту хату, і тепер за мною стежать". Я йому кажу: "Підемо на базарчик, ти йди за мною і розповідай незаметно все, хто вказав

2007. – С. 147. – (Серія "Бібліотека"; Т. 8).

⁴⁸ *Онишко Л.* Галина Дидик – учасниця визвольних змагань / Л. Онишко // *Визвольний шлях.* – Кн. 8. – С. 70.

⁴⁹ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 09.06.1950 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 2. – Арк. 198.

⁵⁰ *Онишко Л.* "Нам сонце всміхалося крізь ржаві ґрати...". Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі / Л. Онишко. – Торонто; Львів: Вид-во "Літопис УПА", 2007. – С. 163. – (Серія "Бібліотека"; Т. 8).

⁵¹ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 22.03.1950 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 1. – Арк. 81.

(був там такий), і що вони хочуть”. Вони хотіли знайти дорогу до Шухевича. Я подякувала йому за інформацію і сказала, щоб він поволі віддалявся від мене. Повертатися до тієї хатки на Знесінню вже не було як”⁵².

Наступною вдало облаштованою Дидик “хатою” став особняк у с. Лисиничі, власницею якого була п. Олена Яремко. Р. Шухевич там перебував з кінця листопада 1947 р. до травня 1948 р.⁵³

Останнім місцем перебування Шухевича стала “хата” у с. Білогорщі поблизу Львова. Її організував Львівський провід ОУН, який очолював “Юрко”. Це була двоповерхова будівля поблизу школи. На першому поверсі мешкав голова сільради, у боковому приміщенні діяв невеличкий кооперативний магазин. На другому поверсі – дві кімнати та кухня, а також досить велике горище⁵⁴. Ця квартира належала Анні Конюшик – місцевій вчительці початкових класів. За легендою, Г. Дидик працювала у вчительки хатною робітницею, під вигаданим ім’ям Стефанії Кулик. Це давало їй змогу часто відлучатися, виконуючи доручення Шухевича. “Анна” займалася налагодженням контактів з членами підпілля різних рангів, постачанням інформації, необхідних речей, зокрема одягу, літератури, різних інструментів, продуктів харчування тощо.

Г. Дидик піклувалася про здоров’я командира. Після Другої світової війни самопочуття головнокомандувача УПА різко погіршилося. Охоронець Шухевича Михайло Заєць (“Зенко”, “Владко”) у спогадах, записаних у 1951 р., згадував: “З початком 1947 року хвороби почали підточувати здоров’я Командира”⁵⁵. Його турбували міокардит, гіпертонія, ревматизм. Підпільні контакти у Львові дали змогу командирові побувати у терапевта Абрама Блея, кардіолога Мартинова, рентгенолога Криштальської. Однак стаціонарно лікуватися він не мав змоги. Лікар-хірург Олесницький, який працював у підпіллі, наполягав на оздоровленні командира у якомусь спокійному місці без огляду на щохвилинну небезпеку. Тоді було прийняте рішення виїхати на лікування на Схід, де радянські спецслужби найменше сподівалися побачити керівника національно-визвольного руху⁵⁶.

Галині Дидик двічі вдалося організувати поїздки головнокомандувача УПА на курорт до Одеси. У травні 1948 р. вони з Р. Шухевичем відвідали санаторій “Лермонтовський”. Так звані санаторні “курсівки” були оформлені на фіктивні документи двох учителів з Галичини – Хом’як Анни Степанівни та Польового Ярослава Васильовича. Протягом півтора місяця (червень–липень) Дидик і Шухевич проходили курс оздоровчих процедур⁵⁷.

Літнє лікування наступного року поліпшило стан Шухевича лише на кілька місяців. Незважаючи на усі старання “Анни”: конспіративні відвідини лікарів, медичні процедури, уколи, дієти, ситуація кардинально не змінювалася. У протоколі допиту Анни Конюшик засвідчено перелік заходів, до яких вдавалася Г. Дидик:

⁵² Інтерв’ю з Галиною Дидик... – Арк. 2.

⁵³ Протокол допиту Дидик Г. Т. від 03.04.1950 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 1. – Арк. 186–189.

⁵⁴ Персонал. Всеукраїнський загальнополітичний освітянський тижневик. – 2007. – 25–31 липня.

⁵⁵ Ішук О. Доля та спогади охоронця Романа Шухевича Михайла Зайця – “Зенка” / О. Ішук, Н. Ніколаєва. – К., 2007. – С. 18.

⁵⁶ Патриляк І. Одеська криївка Шухевича / І. Патриляк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.ut.net.ua

⁵⁷ Там само.

“... вона стежила за його здоров’ям: робила уколи, масажі, готувала дієтичну їжу, забороняла їсти м’ясо, сало, соління, заставляла виконувати лікарські приписи”⁵⁸.

На світанку 5 березня 1950 р. Галина Дидик стала свідком чекістсько-військової операції, організованої з метою захоплення або ліквідації “Вовка” (кодове ім’я Р. Шухевича в радянських архівно-слідчих справах – Л. О.). Обставини загибелі Романа Шухевича докладно висвітлені в літературі. Як згадувала сама Галина Дидик, коли вона почула постріл Шухевича, що був сигналом для неї діяти самостійно, “Анна” прийняла отруту. “Я, лежачи, почала добувати отруту, поклала поміж зуби і почала жувати. Раптом я відчула, що трачу свідомість. Я мала відчуття, немовби якась гума стягнула мене, все пішло до горла. Я повністю втратила свідомість. Що зі мною було, я не знаю, бо пробудилася вже в тюрмі на Лонського”⁵⁹.

Г. Дидик вийшла на волю у березні 1971 р. і до кінця своїх днів сповідувала ті ідеали, які їй прищепили у дитинстві: завжди бути вірним Богові та Україні, допомагати іншим. Віра в Бога, відданість національно-визвольній боротьбі, впевненість у перемозі української ідеї допомогли жінці вистояти у важкій боротьбі. Активна життєва позиція Галини Дидик, її патріотизм, жертвність є яскравим прикладом для нас і майбутніх поколінь.

Lesya Onyshko. The life dedicated to struggle: socio-political portrait of Halyna Dydyk

The article presents the making and forming of Halyna Dydyk’s social and political views, who was a member of the Organization of Ukrainian Nationalists, a regional referent of underground Ukrainian Red Cross, a personal assistant of Chief Executive Officer of Ukrainian Insurgent Army, her activity and role at the Ukrainian national-liberation movement in the middle of the twenty century.

Key words: Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), Ukrainian Insurgent Army (UIA), underground Ukrainian Red Cross (URC), straggle, underground, section, connection, hide outs.

Леся Онишко. Жизнь, посвященная борьбе: социально-политический портрет Галины Дыдык

Статья посвящена становлению и формированию общественно-политических взглядов Галины Дыдык – члена Организации украинских националистов, областного референта подпольного Украинского красного креста, связной главнокомандующего Украинской повстанческой армии, ее активному участию в украинском национально-освободительном движении середины XX столетия.

Ключевые слова: Галина Дыдык, Организация украинских националистов (ОУН), Украинская повстанческая армия (УПА), подпольный Украинский красный крест (УКК), подполье, связная, “хаты”.

⁵⁸ Протокол допиту Конюшок А. М. від 03.04.1950 р. // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75075-ФП. – Т. 5. – Арк. 111а – 111в.

⁵⁹ Інтерв’ю з Галиною Дидик... – Арк. 3.